

De bevrijding van “Vrijhoeve”, oktober 1944

Door Johan Nieuwenhuijzen

Op maandag 30 oktober 1944 werd Vrijhoeve-Capelle (centrum Sprang-Capelle, nu gemeente Waalwijk) door de Geallieerden bevrijd. Dat is inmiddels al weer ruim 70 jaar geleden! Ik was toen 11 en mijn zus 8 jaar oud. Hoewel we verlangend naar onze bevrijding uitzagen, waren het toch dagen van spanning en van angst. Een aantal herinneringen aan die periode heb ik opgetekend.

De maanden september en oktober 1944 herinner ik me als overwegend grijs en somber en op dagen dat het niet mistig of miezerig was, hing er een laag wolkendek, allemaal omstandigheden die het terugtrekkende Duitse leger, of wat daar nog van over was, in de kaart speelden. Want zo waren de honderden bespannen wagens en het voetvolk met hier en daar een handkar en een bakfiets ertussen onzichtbaar voor de geallieerde Spitfires en konden ze tamelijk veilig de overkant van de Maas bereiken.

Wat een ongeordende troep was het, die de Vrijhoevenaren langs zagen trekken en wat een verschil met het leger dat in de meidagen van 1940 over de Winterdijk trok! Het was voor iedereen duidelijk: dit betekende het naderende einde van de Duitse bezetting; onze Bevrijders kwamen er aan! Soms, als het 's avonds stil werd en de wind zuidelijk was, kon je ver weg het gerommel van hun kanonvuur al horen en we begrepen, dat het menens werd.

Zo ook mijn vader. Hij had achter ons huis een diepe, L-vormige kuil gegraven en die gedeeltelijk afgedekt met planken, kokosmatten en aarde: onze schuilkelder, voor straks, als het gevaarlijk zou worden. Op vrijdag 27 oktober werd het gerommel van de kanonnen heviger en duidelijker. 's Avonds zagen we vanuit ons zolderraam enorme branden achter Kaatsheuvel. De explosies kwamen steeds dichterbij en er werd besloten de nacht niet meer in huis, maar in de schuilkelder door te brengen. Toen we langs het houten trapje waren afgedaald en op de gereed staande stoelen en kistjes hadden plaatsgenomen, bleek al gauw, dat dit onderkomen niet geschikt was om er een hele nacht in door te brengen, laat staan een aantal dagen. Wat nu? Hoewel onze ouders dit voor mijn zus en mij zoveel mogelijk probeerden te verbergen, merkten we dat het vooral uit angst was, dat mijn vader bij onze burens, de familie Kieboom, ging vragen of we bij hen in hun kelder mochten.

Wat waren we blij en opgelucht, toen we even later met wat spulletjes die we mogelijk nog nodig zouden hebben door het gat in de heg kropen, langs het paadje door hun boomgaard gingen en de keldertrap afdaalden om ons bij onze burens te voegen. Zij bewoonden een vrij oud huis waar een ruime kelder onder de vloer van het huis doorliep en waar het dus veel veiliger was. In het midden was een ledikant gezet waarin buurman en buurvrouw zouden proberen te slapen, terwijl voor hun kinderen slaapplaatsen op de daar opgeslagen aardappelen waren gemaakt. Ook voor mijn zus en mij werd daar zo'n slaapplaats ingericht. Onze ouders namen graag genoegen met de stoelen die langs de wand waren gezet.

Om een nooduitgang te krijgen, waren de spijlen van het kelderraam weggehaald. Dit raam zag uit op een halfcirkelvormige ruimte in de grond. Ik probeerde me voor te stellen hoe het zou zijn als we daar één voor één door naar buiten zouden moeten kruipen.

De volgende dag was naar omstandigheden vrij rustig. De granaten van de naderende geallieerden bereikten de Vrijhoeve nog niet. Toen werd het zondag 29 oktober. In de loop van de morgen kwam een Duitse soldaat op de fiets langs ons huis. Bij onze overburens stapte hij af, zette zijn rijwiel tegen een muur en ging lopend verder. Even later kwam een voor ons onbekende burger langs. Hij zag de fiets staan, pakte die en reed er op weg. Wij hadden over dit voorval zo onze bedenkingen. Wat zou er gebeuren als de Duitser terug zou komen en "zijn" fiets zou missen, vroegen we ons bezorgd af. Wij waren de enigen die wisten dat die fiets daar had gestaan. Gelukkig liet hij zich niet meer zien.

Terwijl we nog over het voorval stonden na te praten, klonk er plotseling een hevig geronk van een zware vrachtauto, tenminste, dat dachten we. Het bleek een soort trekker waar een zwaar kanon achter hing. Het werd afgekoppeld en de Duitsers die er bij hoorden, blauwe overalls aan, rode zakdoeken om de nek en met gezichten zwart van roet en rook, maakten aanstalten om het naast de boomgaard van onze burens in stelling te brengen. Iedereen in de buurt begreep onmiddellijk het gevaar: wanneer dit stuk geschut zou gaan vuren, zou dat onherroepelijk door de Engelsen beantwoord worden, met alle gevolgen voor de huizen er omheen.

Gelukkig zette even later het gevaarte zich met veel lawaai weer in beweging en verdween het uit ons beeld. Waarschijnlijk beseften de Duitsers dat de Engelsen ze te dicht op de hielen zaten en dat het wellicht verstandiger was om tijdig de Maas over te steken naar het Land van Heusden en Altena. Van daaruit kon dan het vuur geopend worden om zo de geallieerde opmars te vertragen of tot staan te brengen.

Intussen was mijn moeder met de zondagmiddagmaaltijd bezig. Een paar dagen eerder kon in Sprang gratis vlees worden gehaald bij een boer van wie enkele koeien in een weiland door granaatscherven waren getroffen. Er was dus volop vlees in huis en er was een flinke pan met stevige soep in de maak. We zouden net aan tafel gaan, of daar begon het: een beschieting door geallieerd geschut. Overal ontploffende granaten. Zo snel we konden, begaven we ons via het gat in de heg richting kelder Kieboom.

Het bijzondere van deze beschieting was, dat de granaten niet op, maar enkele meters boven de grond ontploften en dan een regen van granaatscherven verspreidden. De bedoeling was duidelijk: zoveel mogelijk Duitsers onschadelijk maken. Zwaar materiaal, voor zover dat er nog was, werd er nauwelijks door beschadigd. We hoorden de granaatscherven op het dak ketsen en toen de beschieting eindelijk voorbij was en we weer naar buiten durfden, hadden we in een ommezien handenvol scherven verzameld.

De nacht brachten we weer in de kelder door en de volgende dag was er van de Duitsers niet veel meer te bekennen. Een enkele soldaat strompelde nog met wat bagage door de straat, waarschijnlijk wachtend op een gunstig moment om zich over te geven. Zijn kameraden moesten toen al lang aan de overzijde van de Maas zijn geweest en misschien al bezig om hun kanonnen op te stellen om van daaruit het oprukkende geallieerde leger onder vuur te nemen.

Ik vond het die morgen van de 30e oktober dan ook nogal een waagstuk om met mijn vader en enkele buurtgenoten naar Kaatsheuvel te lopen om daar naar een geallieerde colonne te gaan kijken, die daar tegen het middaguur werd verwacht. Even daarvoor hadden we de eerste Engelse soldaten gezien: twee ordonnansen kwamen op hun motorfiets langs ons huis. Ze reden tot aan de hoofdstraat, stopten daar, keken naar links en naar rechts en maakten daarna rechtsomkeert, richting Kaatsheuvel. En zo werd dit de dag waarop de bevrijding van Sprang-Capelle en daarmee dus ook van "de Vrijhoeve", een feit werd.

Korte tijd later waren wij ook in Kaatsheuvel en zagen we in sommige straten licht geschut dat de Duitsers hadden achtergelaten in hun haast om snel een goed heenkomen te vinden. Weldra stonden we met vele anderen naar het langstrekken van onze bevrijders te kijken. Een indrukwekkende stoet met allerlei militaire voertuigen trok aan ons voorbij en we vergaapten ons aan de uniformen, de baretten en de antennes waarvan vrijwel alles wat reed was voorzien.

Wat een verschil met de Duitse soldaten die we nog maar enkele dagen daarvoor door de Vrijhoeve hadden zien komen. Waarschijnlijk hadden de Duitsers aan de overkant van de Maas nog geen kans gezien om hun kanonnen in stelling te brengen. Het bleef tenminste rustig en ik was blij dat we weer heelhuids thuiskwamen die maandag. Verder gebeurde er die dag niet veel bijzonders meer, of het zou het bezoekje van Burgemeester Smit moeten zijn, die (voor ons althans) uit het niets opgedoken leek. Hij zat in het verzet en was geruime tijd ondergedoken geweest. Ineens zat hij daar bij onze buren aan tafel en mijn vader trakteerde hem op een "vooroerlogse" sigaar, waarvan hij er nog steeds een paar had weten te bewaren.

Die nacht weer in de kelder geslapen en toen werd het dinsdag 31 oktober. 's Morgens zou een lange rij met rijdend militair materieel door de straat komen. Iedereen maakte zich klaar om onze bevrijders te verwelkomen. Bij één familie hadden ze van karton de Nederlandse leeuw nagemaakt en die met felgele crêpepapier propjes beplakt. Toen de eerste voertuigen uit de richting van Sprang arriveerden, stonden vrijwel alle bewoners voor hun huizen, zoals dat vroeger gebeurde bij de optocht op Koninginnedag. Vlaggen waren tevoorschijn gehaald en inderdaad, net zoals de bedoeling was, werd de kanariegele leeuw vóór op een militaire vrachtauto gezet.

Een prachtig schouwspel was het, een stoet waar geen eind aan leek te komen: grote en kleine vrachtwagens, jeeps, carriers en trekkers met veldgeschut. Er werd gezwaaid en good-bye geroepen. Soldaten deelden sigaretten en chocola uit en toen wisten we opeens weer hoe dat smaakte. Ieder-

een was blij en opgetogen. Het leek een feest, maar dat was schijn. Al heel snel bleek, dat we dan wel bevrijd waren, maar dat de oorlog voor ons nog lang niet voorbij was.

Nauwelijks was het laatste voertuig gepasseerd en hadden de mensen hun huizen weer opgezocht, of er klonk vanuit het noorden een dof gerommel, onmiddellijk gevolgd door de harde knallen van ontploffende granaten heel dichtbij. We waren juist bij de burens, dus snel de kelder in. Buurman zelf was er niet. Hij had in de buurt nog een praatje staan maken en was, bleek later, daar mee naar binnen gevlucht. Toen het weer rustig werd kwam hij thuis. De opluchting was groot!

Eén van de granaten was midden op de straat terecht gekomen, waar nog maar even geleden iedereen in hoerastemming de Engelsen had staan toejuichen. Het gat dat in het asfalt was geslagen, werd snel dichtgegooid en later met klinkers bestraat, zodat de plaats van de inslag nog maanden zichtbaar bleef. Bij die ene granaat is het helaas niet gebleven. Eén kwam op het erf van een boerderij in de buurt terecht, waarbij één van de boerenzoons omkwam. Verder het dorp in waren nog meer slachtoffers te betreuren. Ook op het weiland achter onze heg, nauwelijks tien meter van onze schuilkuil verwijderd, was een projectiel ingeslagen. Toen waardeerden we de gastvrijheid van onze burens nog te meer!

Die nacht zou evenwel onze laatste zijn in hun kelder op de aardappelen, waaronder, zoals we later hoorden, blauwe overalls verborgen lagen, de uniformen met toebehoren van de Binnenlandse Strijdkrachten. Lang zouden die daar trouwens niet meer liggen, want voor de mannen van de B.S. was er werk aan de winkel! In Raamsdonksveer was de toestand zo ernstig geworden, dat de bevolking uit een deel van die gemeente moest worden geëvacueerd. Ook de familie van Kieboom moest vandaar vertrekken en zij trokken bij onze burens in, zodat er daar voor ons geen plaats meer was.

Omdat het gezien de gebeurtenissen van de afgelopen dinsdag en de gebrekkige schuilmogelijkheden, nog te gevaarlijk leek om thuis te blijven, besloten onze ouders om met ons naar familie in Dongen te gaan. Daar zouden de Duitse granaten niet komen!

En zo togen wij de volgende morgen achterop bij onze ouders met de met veel bagage beladen fietsen zuidwaarts, langs de geallieerde stellingen met zwaar geschut dat we her en der op de weilanden zagen staan. Weer wat later arriveerden wij, voor hen volkomen onverwacht, bij onze familie. Het liep al tegen Kerst toen we ons huis weer betrokken. Niet omdat er geen gevaar meer was, maar omdat niet was te voorzien hoe lang het nog zou duren voordat alles weer normaal zou zijn.

De oorlog bleef dichtbij en de hele winter leefden we nog in spanning en angst. We waren bevrijd, maar we voelden ons nog niet vrij. Dat kwam pas veel later, toen het weer volop lente was: 5 mei 1945!